

RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu
Studies in Artistic Research
Tidskrift för konstnärlig forskning

Numero 12 (2019)

KATVEET

Pääkirjoitus
ruukku.journal.fi

Kuva: Kuvakaappaus Vincent Roumagnacin ekspositiosta *There is Nothing Outside the Stage Any Longer.*)

Katveet taiteellisessa tutkimuksessa

MARI MÄKIRANTA, EIJA TIMONEN JA MAIJU LOUKOLA

RUUKKU #12 pohtii taiteellisen tutkimuksen käsitteellisiä, menetelmällisiä, konkreettisia ja taiteen praktiikkoihin liittyviä katvealueita. Teemanumerossa pohditaan, mitä katveilla, periferioilla tai marginaaleilla taiteen ja taiteellisen tutkimuksen alueella voidaan tarkoittaa. Voidaanko ajatella, että taiteellinen tutkimus itsekkin on tietynlainen marginaalinen tai perifeerinen vyöhyke rationaalistieteellisen maailman ja maailmakäsitysten laitamailla? Taiteellisen tutkimuksen ja periferiateeman kontekstissa on kiinnostavaa, mitä seurauksia vakiintuneiden ontologisten ja epistemologisten kysymysten haastamisella voi olla. Keskeistä teemanumerossa on myös se, millä tavoin katve tai perifeerisyys voi taiteellisessa tutkimuksessa tulla ymmärretyksi diskursiivis-materiaalisen, aistisen ja kokemuksellisen alueella?

Perferioita ja katveja voidaan pohtia konkreettisina tai immateriaalisina alueina, ilmiöinä, mielentiloina, assosiaatioina ja marginaalisiksi määrittyvinä taiteen ja olemisen käytänteinä ja tiedon tai ymmärryksen muodostuksen tapoina. Kun marginaalisuutta ajatellaan vaikkapa teoksen osana, päästään taiteellisen tutkimuksen kannalta sananmukaisesti kiinnostavalle *ääri* alueelle: ajateltavaksi tulevat erilaiset (fyysiset, diskursiiviset, käsitteelliset, mentaaliset, kuvitteelliset, kerronnalliset ja virtuaaliset, materiaaliset ja affektiiviset) käsitteelliset ja käytännölliset reunamat, jotka voivat linkittyä menetelmiin ja työskentelytapoihin – tai yhtä lailla tapaan yhdistellä teoreettisia keskusteluja taiteen materiaalisuuteen. Taiteellisessa tutkimuksessa myös teoria voi jäsentyä materiaalina, jolloin voidaan kysyä miten tutkivan taiteen teot ja eleet ovat suhteessa kielen materiaalisuuteen.

Periferiat ovat aina suhteessa valtavirroiksi asemoituviin asioihin ja ilmiöihin. Millä tavoin ne, samalla kun haastavat näitä asetelmia, tulevat itse haastetuiksi? Onko marginaaleiksi kirjoittautuvan ajattelun ja toiminnan avulla mahdollista haastaa vakiintuneita käsityksiä ja niin sanotun normatiivisen ajattelun, visualisoinnin ja tila-ajallisen esityksen rajoja? Miten taiteen ja tutkimuksen eri alueet sijoittuvat “reunoiksi” tai “keskuksiksi” suhteessa yhteiskunnan ja ympäröivän yhteisön luomiin olosuhteisiin, rakenteisiin, konteksteihin ja tilanteisiin? Millainen rooli marginaalisuuksilla ja katveilla on ontologisessa “käänteessä”, jossa pyritään eroon dualismeista ja kurottaudutaan kohti muutosta, liikettä ja eissentialisoivaa maailman hahmottamisen tapaa?

Teemanumerossa tarkastellaan myös periferian itsensä rajoja, toisin sanoen rajan rajallisuutta, laidan laitaa, marginaalin marginaalisuutta. Taiteessa marginaalisuutta voi edustaa materiaalin erityispiirre, ilmaisun moodi, sävellaji tai teoksen tai muun taiteellisen esityksen paikka. Taiteellisen tutkimuksen laaja kokemuksellinen maasto tuottaa suhteita ja jännitteitä, joissa tietyt asiat jäsenyivät keskeisiksi ja tietyt vaikuttavat reunalla. Voidaan ajatella, että taiteellinen tutkimus operoi vakiintuneiden tietorakenteiden katvealueilla erilaisia tiedollisia kategorioita lävistäen ja kyseenalaistaen. Parhaimmillaan työstettäviksi tulevat muodot, jotka nivoutuvat luontevasti erilaisiin asiayhteyksiin ja luovat uudenlaisia suhteita asioiden välille.

Teemanumeron tutkimusekspositiot keskustelevat siitä, miten erilaiset, eivaltavirtaiset tai marginaaliset ajattelutavat – kuten vaikkapa moniaistinen tietäminen, kokeellinen teoria, improvisatoriset menetelmät tai muut akateemisessa maailmassa vakiintumattomat tai ei-konventionaaliset lähestymistavat – voivat avata uudenlaisia näkymiä olemassa oleviin keskusteluihin ja käsityksiin. Teemanumero koostuu kahdeksasta tutkimusekspositiosta, josta kaksi tarkastelee taiteellisen tutkimuksen esittämisen ja artikulaation menetelmiä (Carlin, Murray, McKinnon & Lobb sekä Roumagnac), kaksi filosofisia ja ontologisia kysymyksiä (Solstreif-Pirker ja Giudici), ja lisäksi ekspositioissa tarkastellaan perifeerisiä ympäristöjä (Timonen), normatiivisia käsityksiä olemisen tavoista (Macek), yhteiskuntapoliittisia suhteita (Brind, Harold & Souto) sekä marginaalisuuden ja instituution suhdetta (Moreschi).

Carlin, Murray, McKinnon & Lobbin ekspositio **“Mixed Doubles: Collaborative writing and peripheral strategies, and some Friendly ServeVolley”** käsittelee yhteistoiminnallisia ja performatiivisia kirjoituskäytäntöjä, joiden avulla tekijät kartoittavat erilaisia aiheita perhe- ja sukupuolisuhteista ilmastonmuutokseen. Leikkisän moniääninen tutkimus koostuu usean kirjoittajan laatimista performatiivisista ja visuaalisista osista, joita ovat luentoesitys, kirjeet, esseet ja keskustelut. Ekspositio esittelee idean ruumiista taiteen ja taiteellisen tutkimuksen tilana ja paikkana sekä kuvaa kokeellisten menetelmien avaraa potentiaalia *taiteessa* tutkimisessa.

Vincent Roumagnac **“There is Nothing Outside the Stage Any Longer”** uudelleenajattelee näyttämöä tekijyyden, tilallisuuden, ajallisuuden ja materiaalisuuden näkökulmista, ja ehdottaa siirtymistä ihmiskeskeisen näyttämön tilasta ja ajasta kohti “hyperobjektien” – kuten ilmastonmuutoksen – näyttämöä. Ekspositio hyödyntää Research Catalogue -alustan arkkitehtonista ja teknistä potentiaalia oivaltavassa suhteessa aiheeseensa, ja tekee tämän tavalla, joka heittää myös lukijalle kutkuttavan haasteen. Tekijän teoreettinen ja näyttämöllinen ajattelu tulee havainnollistetuksi eräänlaisena useiden samanaikaisten mutta omalakisten näyttämöiden tapahtumallisena sarjana, joka on irrotettu ihmismittakaavaisista ajan, paikan, tekijyyden ja materiaalisuuden parametreista. Ekspositiosta puuttuu

“alku” ja “loppu” – se ei tarjoa lukijalleen minkäänlaista ohjelmallista “koodia” tai lukuohjetta, ja siten ekspositio purkaa juuri niitä hierarkioita, jotka se on asettanut itselleen haasteeksi.

Eija Timonen vastaa ekspositiossaan **“Icephery and the Icy Score – concepts for multisensory approach”** kysymykseen perifeerisestä paikasta aistisen, aistimellisen ja fyysisen alueena. Timonen on valokuvannut kehittämällään “moniaistisen lähikuvauksen” menetelmällä laajan sarjan jääkuvia, joiden avulla hän hahmottelee jään luonnetta ja aistivoimaisuutta niin tutkimuskirjallisuuden kuin oman kehollisen, eri tavoin kokeilevan kuvaussuhteensa kautta. Timonen analyysi ja hänen kehittelemänsä uudet käsitteet “Icy Score” ja “Icephery” avaavat uudenlaisia yhteyksiä humanistiseen ympäristötutkimukseen ja ympäristön lukemiseen.

Barbara Macekin **“Lycanthropus Erythematosus I. Artistic Research on the Edge. Poetical Investigations on the Margins of Medicine and Mythology”** tarkastelee lääketieteen ja antropologian konteksteissa Lupusautoimmuunisairautta. Autoimmuuniin sairauteen liittyvä, autoetnografinen runous ja sairauden transformaatiota esittävät kuvat asettuvat kiinnostavaan dialogiin lääketieteellisen käsitteistön kanssa. Siinä missä lääketieteellinen diskurssi medikalisoi sairauden, autoetnografiset teokset paikantavat hengenvaarallisen sairauden osaksi ruumiillisuutta, ihon huokoisuutta, ja ruumiin haavoittuvuutta. Sairauteen liittyvät mentaaliset ja fyysiset muutokset kuvataan ekspositiossa metamorfooseina, sairauden kanssa olemisen tapoina, *Lycanthropus Erythematosus*’eina.

Susan Brindin, Jim Haroldin ja Ana Souton **“Exploring liminality in Cyprus: spaces, voices, and means of expression”** pohtii rajan/rajallisuuden, pääsyn/saavutettavuuden ja ilmaisun/ilmaisukeinojen käsitteitä tarkastelukohteenaan jaettu Kyproksen saari. Ekspositiossa käytetään kolmea eri ilmaisukeinoa (runollinen vuoropuhelu, valokuvaessee, sekä itsen ja toisen suhdetta käsittelevät neuvottelut), jotka tulevat viranomaisen tai viraston “normatiivisten” äänten keskeyttämiksi. Tutkimus on käytäntölähtöinen (*practice-based*) ja fenomenologinen taiteellinen tutkimus, jota täydentävät erilaiset visuaaliset, tekstuaaliset ja reflektoivat etnografiset ja autoetnografiset skenaariot. Eksposition tekijät toimivat *Creative Centre for Fluid Territories* -tutkimuskeskuksen (CCFT) yhteydessä; CCFT on kansainvälinen tutkimuskeskus, joka kartoittaa kuinka taiteiden ja tieteiden väliset tutkimuskäytännöt voivat edistää ja jakaa paikkaan ja paikanmuodostukseen (*place making*), kuulumiseen (*belonging*) ja tilan haltuunottoon (*occupation*) liittyvää uutta kriittistä tietoa.

Christoph Solstreif-Pirkerin **“Just a mere Spring to take: Embedding in Capitalocenic Atmospheres”** käsittelee talouskriisiä Islannissa, saarivaltiossa, jota pidetään maailman reunana tai ainakin marginaalisena paikkana maailmankartalla. Tutkimus on toteutettu Islannissa. Solstreif-Pirker osoittaa kuinka rahajärjestelmä vaikuttaa saaren kaikkiin inhimillisen ja eiinhimillisen toiminnan alueisiin. Tapaus “Islannin talouskriisi” piirtää esiin outoja ristivalotuksia toden ja

kuvitteellisen, ihmisen ja ei-inhimillisen, luonnollisen ja keinotekoisien yhdistelmistä. Ekspositio ehdottaa tiettyä perifeeristä lähestymistapaa ja menetelmää *kapitaloseenin* monimuotoisuuden tutkimiseen.

Paolo Giudici tarkastelee ekspositiossaan **“The Yellow Folder A Research on the Periphery of Life”** edesmenneen klarinetinsoiton opettajansa eläkkeellä kirjoittamia muistelmia, jotka samalla ovat kokoelma teknisiä harjoituksia, sävellyksiä ja klarinetin suukappaleen haasteisiin liittyviä tutkielmia. Yli kolmenkymmenen vuoden jälkeen nämä laajat muistiinpanot näyttävät ensi alkuun auttamatta vanhentuneilta ja marginalisoituneilta suhteessa nykypäivän klarinetinsoiton ohjeistuksiin ja pedagogiikkaan. Giudici kuitenkin osoittaa, kuinka nämä käytännön tutkimustyöhön ja vanhan mestarin hiljaiseen tietoon perustuvat tutkimukset ovat edelleen ajankohtaisia, ja siinä mielessä arvokas lisä tämän hetken taiteelliselle tutkimukselle.

Bruno Moreschin ekspositio **“Ways of Visiting: non-traditional and peripheral approaches to museums”** tarkastelee taideinstituutioihin rakentuvia marginaalisia tiloja sekä niissä esitettäviä mestariteoksia kollektiivisesti tuotettuina ja reflektoituina. Ekspositiossa keskitytään kahteen klassisen taiteen kansalliseen museoon: Paulistaan São Paolossa ja Eremitaasiin Pietarissa. Ekspositiossa dekonstruoidaan museoiden ympärille rakentuvaa auraa ja kehitetään käytäntöjä, joissa mestariteokset asettuvat vuoropuheluun populaarikulttuurin, taidekasvatuksen ja kollektiivisten taiteentekemisen käytäntöjen kanssa. Eksposition keskeisenä teoreettisena käsitteenä toimii Jacques Rancièren idea emansipoidusta katsojasta, jota ekspositiossa sovelletaan muun muassa suhteessa museokävijöiden itsestään ottamien selfiekuvastojen tuottamiseen.

Toivomme teemanumeron herättelevän keskustelua erilaisista sosiaalisista, tilallis-ajallisista poliittisista ja tietämisen tapojen katveista.

31.12.2019

RUUKKU – Studies in Artistic Research. Julkaisija: Taideyliopisto, Aalto-yliopisto, Lapin Yliopisto. www.ruukku.journal.fi

Tämä pääkirjoitus julkaistiin alun perin verkkosivumuotoisena. Tämä PDF on luotu vuonna 2026, ja siinä on alkuperäisestä poikkeava ulkoasu.

Tekijänoikeus ja lisenssi: Tekijänoikeus pysyy tekijällä. Julkaisija soveltaa numerosta 15 eteenpäin Creative Commons -lisenssilauseketta: Kaikki tämän kausijulkaisun sisältö, pois-sulkien yksittäiset logot, kuvat, ääni- ja videotiedostot ja muut taiteelliset tuotannot on lisen-soitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssin alle.